

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

EXPERIENȚE ASCETICE

SFÂNTUL
IGNATIE BRIANCIANINOV

Călăuza rugătorului

Izbăvirea de durerile ostanelilor zadarnice

ediția a doua

Traducere din limba rusă de
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura
Σοφία

București

Respect pentru *Zice Duhul Cel Sfânt: „Astăzi de veți auzi glasul Lui, nu vă învățoșați inimile voastre ca și întru întărâtare, în ziua ispitirii în pustie, unde M-au ispitit părinții voștri – ispititu-M-au, și au văzut lucrurile Mele patruzeci de ani. Pentru aceea, M-am mâniat pe neamul acesta și am zis: pururea se rătăcesc cu inima; și ei n-au cunoscut căile Mele: că M-am jurat întru mânia Mea, de vor intra întru odihna Mea”. Luați seama, fraților, ca să nu fie cândva în vreunul dintre voi inimă vicleană a necredinței, depărtându-se de la Dumnezeu Cel Viu, ci îndemnați-vă pe voi înșivă în toate zilele, până ce se numește astăzi, ca să nu se învățoșeze cineva dintru voi cu înșelăciunea păcatului: că părtăși ne-am făcut lui Hristos, numai de vom ține începătura încheieturii¹ până în sfârșit neclătită (Evr. III, 7-14). Drept aceea, având Arhiereu Mare, Care a străbătut cerurile, pre Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem mărturisirea: că n-avem Arhiereu Care să nu poată împreună pătimi cu neputințele noastre, ci ispitit întru toate după asemănare, afară de păcat. Să ne apropiem, dar, cu îndrăznire la scaunul harului, ca să primim milă și să aflăm har spre ajutor la bună vreme (Evr. IV, 14-16). Amin.*

Cuprins

Cuvânt despre cugetarea la Dumnezeu sau aducerea-aminte de Dumnezeu	5
Cuvânt despre rugăciunea minții, a inimii și a sufletului . . 23	
Cuvânt despre Rugăciunea lui Iisus	65
Călătorul	179
Tălcuire de taină a Psalmului XCIX	190
Cuvânt despre mântuire și despre desăvârșirea creștină . . 197	
Cuvânt despre feluritele stări ale firii omenești în privința binelui și a răului	244

¹ Începătura încheieturii, adică arvuna legământului cu Dumnezeu, se numește aici harul Botezului, sădit în noi, asemenea seminței de muștar, la intrarea în unirea cu Hristos. A păzi darul harului înseamnă a-l spori: cine nu adună cu Mine, risipește (Lc. XI, 23), a zis Domnul.

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă: *Episkop Ignatii Briancianinov, Asketiceskie opîti*, Sankt-Peterburg, Tipo-litografia M.P. Frolovoi, 1904.

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IGNATIE BRIANCIANINOV, sfânt

Călăuza rugătorului: izbăvirea de durerile ostnelilor zadarnice /
Sfântul Ignatie Briancianinov; trad. din lb. rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas –
ed. a 2-a – București: Editura Sophia, 2020
ISBN 978-973-136-722-4

I. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

Cuvânt despre cugetarea la Dumnezeu sau aducerea-aminte de Dumnezeu

Sub numele de cugetare la Dumnezeu sau aducere-aminte de Dumnezeu Sfinții Părinți înțeleg orice rugăciune scurtă sau chiar orice gând duhovnicesc scurt la care s-au deprins și pe care se străduiau să îl împraprieze minții și amintirii în loc de orice gând.

Oare pot fi înlocuite printr-un singur gând scurt, duhovnicesc la Dumnezeu toate celelalte gânduri? – Da. Sfântul Apostol Pavel spune: *N-am judecat a ști ceva întru voi, fără numai pe Iisus Hristos, și Acesta răstignit* (1 Cor. II, 2). Gândul deșert, pământesc, ocupându-l neconținut pe om, pricinuieste în el o sărăcire a înțelegerii, împiedicând dobândirea de cunoștințe folositoare și trebuincioase: dimpotrivă, gândul la Dumnezeu, împrapriindu-se creștinului, îl îmbogățește cu înțelegere duhovnicească. Celui ce a dobândit în sine pe Hristos prin neconținuta aducere-aminte de El i se încredințează tainele Dumnezeiești, ce sunt necunoscute oamenilor trupești și sufletești, necunoscute învățaților pământești, de neajuns pentru ei: *întru Care (în Hristos) sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței* (Col. II, 3). Stăpân al acestor comori se face omul care a dobândit în sine pe Domnul Iisus Hristos.

Respect pentru Cuvântul lui Dumnezeu sau aducerea-aminte de

Dumnezeu este rânduită (instituită) de Dumnezeu. Ea a fost poruncită de Însuși Dumnezeu Cuvântul întrupat și întărită (confirmată) prin trimișii Cuvântului – prin Apostoli. *Privegheați, dar, în toată vremea rugându-vă* (Lc. XXIII, 36) – le-a spus oarecând Domnul ucenicilor Săi ce stăteau înaintea-I. El ne poruncește acest lucru și nouă, care stăm înaintea Lui și Îl rugăm a ne învrednici să facem voia Lui și să fim ucenici ai Lui, creștini nu doar cu numele, ci și cu viațuirea. Domnul a zis cuvintele mai sus-arătate având în vedere necazurile duhovnicești și materiale de care va fi înconjurată călătoria pământească a fiecărui ucenic al Lui; pătimirile și spaimile ce vor premerge morții fiecăruia dintre noi, o vor însoți, vor urma după ea; smintelile și amărăciunile ce vor ajunge lumea înaintea venirii lui Antihrist și în vremea domniei lui; în fine, cutremurul și prefacerea lumii din vremea slăvitei și înfricoșatei Veniri a lui Hristos. *Privegheați, dar, în toată vremea rugându-vă, ca să vă învredniciți a scăpa de toate cele ce vor să fie și a sta înaintea Fiului Omului* în bucuria mântuirii; *a sta* întru această bucurie și după judecata particulară ce vine pentru fiecare om după despărțirea sufletului de trup, și la judecata de obște, la care aleșii vor fi așezați de-a dreapta Judecătorului, iar cei lepădați de-a stânga Lui (Mt. XXV, 32). *Privegheați întru rugăciuni*, grăiește Sfântul Apostol Petru, repetând credincioșilor porunca Domnului. *Fiiți treji, privegheați: că potrivnicul vostru, diavolul, ca un leu răcnind, umblă căutând pe cine să înghită – căruia stați împotriva întăriți fiind în credință* (1 Pt. IV, 8; V, 8-9). Repetând și întărind această atotsfântă, mântuitoare po-

runcă, Sfântul Apostol Pavel spune: *Neîncetat rugați-vă* (1 Tes. V, 17). *De nimic să nu vă grijiți, ci întru toate prin rugă și rugăciune cu mulțumită cererile voastre să se arate lui Dumnezeu* (Fil. IV, 6). *La rugăciune așteptați* (stăruțiți), *privegheați întru dânsa cu mulțumită* (Col. IV, 2). *Voiesc, dar, să se roage bărbații în tot locul, ridicându-și mâinile curate, fără mânie și fără îndoire* (1 Tim. II, 8). *Iar cel ce se lipește de Domnul prin rugăciunea necurmată, un duh cu Domnul este* (1 Cor. VI, 17). Pe cel ce se lipește de Domnul și se unește cu Domnul prin rugăciunea necurmată, Domnul îl izbăvește de robia și slujirea păcatului și diavolului: *iar Dumnezeu, ne vestește Mântuitorul, au nu va face izbăvire aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea, deși îndelung rabdă pentru ei? Zic vouă, că va face izbăvirea lor curând* (Lc. XVIII, 7-8). Semnul desăvârșirii monahale e rugăciunea necurmată. „Cel ce a atins-o pe aceasta”, grăiește Sfântul Isaac Sirul, „a atins culmea tuturor virtuților și s-a făcut sălaş al Sfântului Duh”¹. Îndeletnicirea cu rugăciunea necurmată, deprinderea acesteia este neapărat trebuincioasă pentru orice monah ce vrea să atingă desăvârșirea creștină. Îndeletnicirea cu rugăciunea necurmată și deprinderea ei e datoria oricărui monah, pusă asupra lui de porunca lui Dumnezeu și făgăduințele de la intrarea în monahism².

Este limpede că Sfinții Apostoli, ce au primit de la Domnul Însuși porunca rugăciunii necurmate și au pre-

¹ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoiță*, Cuvântul 21.

² Vezi *Molitfelnicul* sau cârticica aparte ce cuprinde rânduiala tunderii în schima mică. Întâi-stătătorul mănăstirii, înmânând celui ce se tunde mătâniile, îi poruncește să facă necontent rugăciunea lui Iisus. Prin primirea mătâniilor, acesta dă făgăduința de a-i împlini porunca.

danisite o credințioșilor, se îndeletniceau ei înșiși cu rugăciunea necurmată. Înainte de a primi Sfântul Duh, ei petreceau într-o casă, îndeletnicindu-se cu rugăciunea și ruga (Fapte I, 14). Prin „rugăciune” se înțeleg aici acele rugăciuni pe care le săvârșeau apostolii împreună, iar prin „rugă” – neconținută stare de rugăciune a duhului lor, rugăciunea neîncetată. Când Duhul Sfânt S-a pogorât peste apostoli, atunci, făcându-i temple ale lui Dumnezeu, i-a făcut totodată și temple ale necurmatei rugăciuni, după cuvântul Scripturii: *Casa Mea locaș de rugăciune se va numi* (Is. LVI, 7). „Atunci când Duhul Se sălășluiește în careva din oameni, omul acela nu încetează a se ruga: căci Duhul Însuși Se roagă necurmat”¹. Apostolii aveau doar două nevoițe duhovnicești: rugăciunea și propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. De la rugăciune ei treceau la vestirea Cuvântului lui Dumnezeu oamenilor; de la propovăduirea Cuvântului se întorceau la rugăciune. Ei se aflau în necurmată împreună-vorbire duhovnicească: ba vorbeau prin rugăciune cu Dumnezeu, ba vorbeau din partea lui Dumnezeu cu oamenii. Atât într-o împreună-vorbire cât și în cealaltă lucră Unul și Același Sfânt Duh (Fapte VI, 2, 3). Ce învățăm din pilda Sfinților Apostoli? Învățăm că, după ascultare – ascultare lucrătoare de Cuvântul lui Dumnezeu –, trebuie să ne concentrăm întreaga lucrare în rugăciunea necurmată: pentru că ea aduce pe creștin în starea ce poate primi pe Sfântul Duh. Domnul, Care a pus asupra apostolilor felurite slujiri, atunci când i-a făcut în stare să primească Sfântul Duh le-a poruncit să petreacă *în cetatea Ierusalimului*, în cetatea păcii și liniș-

¹ Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 21.

tirii, în afara oricărei slujiri: *ședeți în cetatea Ierusalimului*, le-a grăit El, *până ce veți fi îmbrăcați cu putere de sus* (Lc. XXIV, 49).

Din scrierile monahilor preacuvioși se vede că aducerea-aminte de Dumnezeu sau cugetarea la Dumnezeu se aflau în întrebuintărea de obște a monahilor Bisericii lui Hristos din primele veacuri. Preacuviosul Antonie cel Mare îndeamnă la neîncetata aducere-aminte de numele Domnului nostru Iisus Hristos: „Nu te deda”, spune el, „uitării de numele Domnului nostru Iisus Hristos, ci întoarce-l fără contenire în mintea ta, ține-l în inimă, proslăvește-l cu limba, grăind: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă**. De asemenea: **Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mi**. De asemenea: **Te slavoslovesc pe Tine, Doamne al meu, Iisuse Hristoase**”¹.

Cu rugăciunea necurmată s-au îndeletnicit nu doar sihaștrii și pustnicii, ci și monahii din chinovii. Sfântul Ioan Scărarul spune despre călugării unei chinovii alexandrine pe care el o cercetase că „nici la masă nu încetează din lucrarea minții, ci printr-o obișnuință vrednică de însemnat și o aplecare neînțeleasă își aduc fericiți aminte de rugăciunea săvârșită în suflet. Și fac asta nu numai la masă, ci și în orice întâlnire, în orice adunare a lor”². Preacuviosul Isaac, sihastru din Schitul Egiptului, îi povestea Preacuviosului Cassian Romanul că pentru rugăciunea necurmată el se slujește de al doilea stih din Psalmul 69: *Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte! Doamne, să-mi ajuți mie grăbește!*³. Preacuviosul Do-

¹ Sfântul Antonie cel Mare, *Opere*, P.G., tom XL, p. 1080.

² Cuv. IV, cap. 18.

³ Collatio X, cap. X.

Respect pentru monah închinovia Avvei Serid din Palestina, i-a predanisit ucenicului său, Preacuviosul Dositei (stă scris în viața lui Dositei) îndeletnicirea neîncetată cu „aduce-re-a-minte de Dumnezeu”, poruncindu-i să rostească mereu: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă” și: „Fiul lui Dumnezeu, ajută-mi”¹. Preacuviosul Dositei se ruga neîncetat folosind ba cuvintele dintâi, ba cele de pe urmă ale rugăciunii predanisite lui. Ea i-a fost predanisită în acest chip din pricină că mintea lui era începătoare, ca mintea să nu se plictisească de monotonia rugăciunii. Atunci când fericitul Dositei a căzut greu bolnav și se apropia de sfârșit, sfântul lui povățuitor îi amintea de rugăciunea necurmată: „Dositei! Îngrijește-te de rugăciune; ia seama să n-o pierzi”. Atunci când boala lui Dositei s-a înrăutățit și mai mult, Sfântul Dorotei iarăși i-a zis: „Ce-i, Dositei? Cum e cu rugăciunea? O mai păzești, oare?” De aici se vede ce mult prețuiau cugetarea la Dumnezeu sfinții călugări din vechime. Preacuviosul Ioanichie cel Mare repeta necontenit în minte rugăciunea: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt: Treime Sfântă, slavă Ție”². Ucenicul lui Ioanichie cel Mare, Preacuviosul Eustratie, pe care sfântul scriitor al Vieții lui îl numește „Dumnezeiesc”, a dobândit rugăciunea neîncetată: „el grăia totdeauna în sine *Doamne miluiește*”, spune scriitorul Vieții lui³. Un oarecare Părinte din pustia Raitului ședea mereu în chilie, îndeletnicindu-se cu îm-

¹ Viața Preacuviosului Dositei în cartea Preacuviosului Avvă Dorotei, precum și în *Viețile Sfinților*, 19 februarie.

² Rugăciunile celor ce merg spre somn, precum și în *Viața Preacuviosului*.

³ *Viețile Sfinților*, 9 ianuarie.

pletirea de funii, timp în care grăia cu suspin, clătînând din cap: „Ce va fi?” – După ce rostea aceste cuvinte și apoi tăcea puțin, repeta iarăși: „Ce va fi?”. În asemenea cugetare petrecea el toate zilele vieții sale, tânguindu-se fără contenire pentru ceea ce avea să urmeze după ieșirea sufletului său din trup¹. Sfântul Isaac Sirul pomește de un oarecare Părinte care de-a lungul a patruzeci de ani se rugase numai cu rugăciunea următoare: „Eu, ca un om, am păcătuit; Tu, ca un Dumnezeu, iartă-mă”. Alți Părinți auzeau cum el cugetă întru acest stih cu întristare; el plângea necurmat, și pentru el rugăciunea aceasta înlocuia, zi și noapte, toate celelalte rugăciuni².

Cea mai mare parte a monahilor au întrebuițat întotdeauna pentru cugetare rugăciunea lui Iisus: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul**. Uneori, după trebuință, ei o împărțeau pentru începători în două jumătăți și rosteau vreme de câteva ceasuri: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul**, iar următoarele câteva ceasuri: **Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul**. Totuși, cuvintele rugăciunii nu trebuie schimbate des: fiindcă pomii adeseori mutați dintr-un loc în altul nu prind rădăcini, precum bagă de seamă Sfântul Grigorie Sinaitul³. Alegerea rugăciunii lui Iisus pentru a cugeta întru ea este foarte întemeiată pentru că numele Domnului Iisus Hristos cuprinde în sine o deosebită putere dumnezeiască, precum și fiindcă în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus pomeni-

¹ *Pateric* manuscris, aflat în biblioteca episcopului Ignatie.

² Cuvântul 52.

³ *Dobrotoliubie*, partea întâi, 15 capete despre liniștire, cap. 2.

rea morții și trăgerii la socoteală de către duhurile din văzduh, a rostirii hotărârii ultime de către Dumnezeu, a chinurilor veșnice, începe să vină de la sine la vremea potrivită – și într-un chip atât de viu că îl aduce pe cel nevoitor la plâns necurmat și îmbelșugat, la amară tânguire pentru sine ca pentru un mort deja îngropat și împuțit, care așteaptă să fie înviat de Atotputernicul Dumnezeu Cuvântul (In. XI, 39, 43-44).

Folosul pe care îl aduce cugetarea la Dumnezeu (aducerea-aminte de Dumnezeu) este nemăsurat: el e mai presus de cuvinte, mai presus de pricepere. Nici cei ce l-au simțit nu sunt în stare să-l tâlcuiască pe deplin. Rugăciunea neîncetată, ca poruncă a lui Dumnezeu și dar al lui Dumnezeu, nu poate fi tâlcuită de înțelegerea omenească și de cuvântul omenesc. – Rugăciunea scurtă adună mintea, care dacă nu va fi legată de cugetarea la Dumnezeu – a zis oarecare dintre Părinți¹ – nu va putea să înceteze a se răspândi și a rătăci peste tot. – Rugăciunea scurtă o poate avea nevoitorul în orice loc, în orice vreme și în orice îndeletnicire, mai ales trupească. E bine să ne îndeletnicim cu ea chiar și în timpul slujbelor bisericești – nu doar când citim fără destulă luare-aminte, ci și când citim cu multă luare-aminte. Ea ne ajută să citim cu luare-aminte, mai ales atunci când se înrădăcinează în suflet, intrând, parcă, în firea omului. – Cugetarea la Dumnezeu îndeobște, și mai ales rugăciunea lui Iisus, e o neîntrecută armă împotriva gândurilor păcătoase. Următoarea spusă a Sfântului Ioan Scărarul a fost repetată de mulți sfinți scriitori: „Cu numele lui Iisus lovește pe ostașii celui potrivitnic: că nici în cer,

¹ Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 72.

nici pe pământ nu vei afla mai tare armă”¹. Prin rugăciunea neîncetată, nevoitorul ajunge la sărăcia duhovnicească: deprinzându-se a cere fără încetare ajutorul lui Dumnezeu, el pierde treptat nădăjduirea în sine; dacă reușește în ceva, vede în acel fapt nu o izbândă a sa, ci milostivirea lui Dumnezeu, pentru care el roagă neconștient pe Dumnezeu. – Rugăciunea neîncetată călăuzește la dobândirea credinței: fiindcă cel ce se roagă neîncetat începe a simți treptat că Dumnezeu este de față. Această simțire poate să crească și să se întărească, puțin câte puțin, până la treapta în care ochiul minții îl va vedea mai limpede pe Dumnezeu în pronia Lui decât vede ochiul trupesc obiectele materiale ale lumii; inima va simți că Dumnezeu este de față. Cel ce a văzut în acest chip pe Dumnezeu și a simțit că El este de față nu poate să nu creadă în El cu credință vie, arătată prin fapte. – Rugăciunea neîncetată nimicește nădejdea cea vicleană în Dumnezeu, duce la sfânta simplitate, dezvățând mintea de gândurile cele de multe feluri, de alcătuirea de planuri cu privire la sine și la aproapele, ținând-o pururea în sărăcia și smerenia gândurilor care alcătuiesc cugetarea ei. – Cel ce se roagă necurmat pierde treptat obiceiul visării, împrăstierii, al grijilor deșarte și al grijii de multe – îl pierde după măsura în care sfânta și smerita cugetare se adâncește în sufletul lui și se înrădăcinează în el. În fine, el poate ajunge în starea de pruncie poruncită de Evanghelie, poate deveni nebun pentru Hristos, adică poate pierde înțelegerea cu nume mincinos a lumii și primi de la Dumnezeu înțelegerea duhovnicească. – Prin rugăciunea necurmată omul își pierde caracterul

¹ Cuvântul 21, cap. 7.